

מראי מקומות - חגיגה

כא.

א. האונן

ע' בטורי אבן שהביא מש"כ רש"י בכמה דוכתי, דאונן היינו מי שמתו מוטל לפניו, ותמה עליו, הא אפי' לאחר קבורה נקרא אונן כל אותו היום. וכ' השפת אמת דכוונת רש"י להיכא שאינו עוד יום המיתה, דאז הוא אונן רק עד הקבורה. וע"ע בחי' ר' ארי' לייב (ב' ל"א, ד"ה וע"פ הנ"ל [עמ' עח]) שכ' שאין כוונת רש"י לומר דהזמן של האנינות היא כל זמן שעדיין מתו מוטל לפניו, אלא כוונתו לומר דהגורם למה שהוא אונן, היינו מה שהי' מתו מוטל לפניו. דהיינו, אם לא שמע על המיתה עד לאחר הקבורה, אפי' אם יום המיתה הוא, מ"מ, כיון שמעולם לא הי' מצב של מתו מוטל לפניו, א"כ לא חל בו דין אנינות מדאורייתא כלל. וכן להיפוך, כל זמן שמתו מוטל לפניו, שייך לחול בו דין ניהוג אנינות מן התורה, דהיינו אם ישמע על המת לאחר יום המיתה, והמת מוטל לפניו, אזי חול בו דין אנינות, כיון דעיקר דין אנינות מן התורה הוא מה שמתו מוטל לפניו (ואין ברור לי אם גם כוונת השפ"א כן, דמיירי ששמע על המת לאחר יום המיתה, או אפי' אם שמע והי' אונן מעיקרא, מ"מ עדיין נשאר עליו דין אנינות מן התורה עד הקבורה). וע"ש עוד שכ' דזה תלוי במח' רמב"ם ורמב"ן, אם מה שהי' מתו מוטל לפניו גורם דיני אנינות, או אם בעצם מה שהוא אונן אסור עליו קדשים, ואי"צ שיהי' המת מוטל לפניו בפועל, ע"ש באריכות.

ב. האונן וכו'

כ' תוס' דמשמע מלשון המשנה דבעי רק טבילה ולא הערב שמש, ונקט דכן הוא הדין בכל טבילה מדרבנן, והביא ראי' מהא דאי' בפרה דכל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש, לאחר ביאתו מותר בכולו, ומשמע מיד. וע"ש שהק' מאיזה מקומות דמשמע דאף בטומאה דרבנן צריך הערב שמש, וע"ש מש"כ ליישב כל קו' וקו'. וע' במקדש דוד (טהרות, ל"ט, ג'), שכ' לייסד דאי"ז כלל, דכל טומאות שהן מדרבנן אי"צ הערב שמש, והא דפרה דכל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אחר טבילתו מותר בכולו, דייק מזה בסוטה (ב') דאין שני עושה שלישי בחולין. וע"ש ברש"י שכ' דמה דאמר' דכל הטעון ביאת מים מד"ס, היינו כגון אוכל אוכלין טמאים, ושותה משקים טמאים, והבא ראשו ורובו במים שאובים, דכולהו צריכים טבילה בתורת שניים [ומש"ה אינם מטמאים חולין, שהרי אין שני עושה שלישי בחולין].

ולכן ביאר דהטעם דכל שאחר ביאתו מותר מיד ואי"צ הערב שמש, אי"ז משום שהוא טומאה מדרבנן, אלא משום דבעלמא אב הטומאה וראשון לטומאה לאחר טבילה נעשה שני, וכיון שהוא שני, צריך הערב שמש להיות טהור לגמרי. אבל בטומאות אלו, כגון שאכל דברים טמאים וכדו', דמדרבנן הי' שני, א"כ אחר הטבילה קלשה טומאתו, וכיון דא"א לאדם וכלים להיות טמאים בטומאה פחות משני, א"כ ממילא נטהר לגמרי. וכל זה בטומאה דרבנן דנעשה שני, אבל בטומאה דרבנן דאינו נעשה שני, וכגון בטומאת עכו"ם, דאמר' דמדרבנן יש לו דין זב, וכן טומאת ע"ה, א"כ מדרבנן הי' החבר ראשון לטומאה, וא"כ אחר הטבילה נעשה שני לטומאה, ולכן שפיר צריך הערב שמש בכה"ג. ויוצא שאין

עיקר החילוק בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן, אלא אם הי' שני מעיקרא, קודם הטבילה [דאין שייך אלא מדרבנן], או אם הי' לו דין ראשון או אב [בין מדאורייתא ובין מדרבנן] קודם הטבילה, דאז ע"י הטבילה נעשה לדין שני לטומאה, וצריך הערב שמש.

ג. מפני שכבידו של כלי חוצץ

העיר החלקת יואב (או"ח, סי' ג'), הא הכלל הוא דמין במינו אינו חוצץ, וא"כ, למה הי' כלי א' חשיב חציצה כלפי כלי השני. ותי' "והסברא נראה לי דנהי דמין במינו או לנאותה לא חשיב חציצה, והי' כגוף דבר הנטבל, זה שייך רק במקום דלא צריך שיגע בכל מקום וכל שטח ההיקף של הדבר, כגון לולב וכדו', משא"כ גבי טבילה, דצריך שיגע המים בכל מקום ובכל החיצון של הנטבל, וא"כ מה בכך שנאמר דהטבעת חשיב ג"כ כבשה, אבל מ"מ הבשר שתחת הטבעת ג"כ צריך שהמים יגע שם, כיון דבשר זה הי' ג"כ מאבראי... כיון דעתידי להגלות בעת פשיטת הטבעת... ולא שייך בטבילה הך דמין במינו ולא הך דלנאותן".

ד. רישא וסיפא משום חציצה

הק' הטורי אבן, אם שניהם משום חציצה, א"כ הו"ל למתניהו גבי הדדי, כיון דחד טעמא להו, ומ"ט אפסיק ביניהו. וכ' לחדש דגם ר' אילא מודה לרבא דאין מטבילין כלי בתוך כלי משום שמא יטביל מחטין וצינורות [וביאר דאם הי' ס"ל לר' אילא דטעמא רק משום חציצה, א"כ בטבילת מחטין וצינורות לא יאסר, שהרי לא שייך בהו טעמא דחציצה, כיון שאין דרכם להיות כבדים. ומה שלא הוזכר בגמ' דזהו הנפק"מ בין טעם דחציצה ובין טעם דגזירה שמא יטביל וכו', משמע שאי"ז נפק"מ, אלא גם ר' אילא מודה דטעם זה טעם. אולם דחה בהערות להגרי"ש דאף אם לא שייך בהם מציאות של כבדות, מ"מ לא פלוג רבנן בתקנתם, וע"ש שמחלק בין זה להא דסל וגרגותני, דשם לא אמרי' לא פלוג]. וא"כ, שפיר לא תנינהו לגבי הדדי, ללמדך שיש עוד טעם לזה, ולא רק משום חציצה. אלא דכ' דעדיין יש להק', למה בעי הגמ' לצריכותא, הרי ודאי צריך לשנות ב' הדינים, דהא דין כלי בתוך כלי אינו רק משום חציצה. ודחה דכיון דלמדים טעם זה שאין מטבילין משום גזרה רק מדיוק במתני', ולא בפירוש, הי' ס"ל להגמ' דצריך צריכותא אף לפרש הגמ' על פי פשטותו. וע' בדבר אברהם (א', י"ז, ד') דהעיר דלפי הטו"א גם לר' אילא יש י"א מעלות של קודש על תרומה, ובגמ' אי' דלטעמי' אי' רק י' (ואולי צ"ל על דרך הנ"ל, דכיון שאינו בפירוש, לא מנאו הגמ').

ולגבי עיקר הערת הטו"א, תי' בהערות להגרי"ש דסדר המשנה כך הוא, הרישא מיירי בהני דברים שיש בהם קולא מיוחדת לענין תרומה, דמעיקר הדין הי' ראוי להחמיר בתרומה כמו בקודש, אלא דהקילו בתרומה [ולא בקודש]. אבל הסיפא מיירי בדברים שהי' צריך להיות מותר לגמרי, ורק בקדשים עשו חומרא מיוחדת. דהיינו, דלענין טבילת כלי בתוך כלי, יש מקום וסברא להחמיר, ורק בתרומה לא החמירו. אבל בסיפא, דבקודש מתיר ומנגב ומטביל, הוא חידוש גבי קודש, דבעצם אין מקום כ"כ לחומרא זו, ורק החמירו כן בקודש.